

DEMOKRATİK TOPLUMCU ÇAĞRI

Ahmet Taner Kışlalı

Ülkede durum

1- Toplumumuz Cumhuriyet tarihinin belki de en önemli bunalımıyla karşı karşıyabulunmaktadır. Laik demokratik cumhuriyet tehdit altındadır. Bu geçici değil, yapısal bir bunalımdır. Bunalımla savaşmak durumunda olan devlet kurumlarının çoğu yozlaşmıştır. Devlet yapısındaki hastalıkları gidermek görevindeki siyasal partiler ise tabanlarından ve dolayısıyla toplumdan kopmuşlardır. Partiler demokrasisi liderler demokrasisine, daha doğrusu genel başkanlar diktatörlüğüne dönüşmüştür. Kitlelerde giderek yaygınlaşan umutsuzluğun nedeni bu çıkmazdır.

Ortaya çıkan bu olumsuz tablo içindeki en önemli umut ışığı ise devletten ve siyasal partilerden kesilen umutlar sonucu sayıları hızla çoğalan "sivil toplum" örgütleridir.

2- Bugünkü yapısal bunalım, "Atatürk'e evet, Kemalizme hayır" diyen bir zihniyetin toplumumuzun son yarım yüzyılına egemen olmasıyla oluşmuştur.

Devletin ve eğitimin laik yapısı bozulmuştur. Eğitimin paralı hale gelmesiyle fırsat eşitliği daha da zedelenmiş, toplumsal uçurumlar daha da büyümüştür. Bağımsız yargı ve özerk üniversite gibi, demokrasinin gelişmesini kolaylaştıracak olan kurumlar yozlaştırılmış ve yıpratılmıştır. Korkusuz yaşama özgürlüğü tehdit altındadır. Toplumumuzun büyük özverileri ile oluşturulan kamu işletmeleri yozlaştırılmış, devlet sırtından yeni zenginler türetmenin aracı olarak kullanılmıştır. Türkiye dünyada gelir dağılımı en bozuk on altıncı ülke konumuna düşerken emeğin, gerçek üreticinin ulusal gelirden aldığı pay çok azalmış, sermaye gelirleri sağlıklı boyutlarda artmıştır. Toplumsal dengesizlikleri azaltacak olan planlama ve "sosyal devlet" anlayışı giderek terk edilmiştir. Para "en yüce değer" yapılmış, ahlaki değerler çürümüştür. Bu çarpıklıklara karşı oluşan tepkilerden, şeriatçı akımların yararlanması yolu açılmıştır.

İrkçi-şeriatçı bir ideolojik karışım, giderek devletin önemli kurumlarına egemen kılınmaktadır. Devlet, yansızlığını yitirmiş, herkesin devleti olma özelliğinden uzaklaşmıştır. Demokrasinin temelini oluşturan emek-sermaye dengesi yok edilmiştir.

Çözüme giden yol

3- Gerek Türkiye'de gerekse dünyada, çağımızın gerekleri, "demokrasi" ve "hakça toplum" isteklerinin bir arada karşılanmasını zorunlu kılmaktadır. Demokratik toplumcu bu çerçeve, sağlıklı, huzurlu, insan onuruna yakışır bir toplumsal düzenin önkoşulu olmaktadır. Ne demokrasiyi erteleterek ya da demokrasiden vazgeçerek toplumsal adalete ulaşılabilir ne de sosyal devlet anlayışı bir kenara bırakılarak gerçek, kalıcı ve katılımcı bir demokrasi kurulabilir.

Liberalizmin ve sosyalizmin -tarihsel koşullar içinde oluşan- bu sentezi, 2000'li yıllara damgasını vuracak olan ideolojidir.

Amaç, üreten ve hakça paylaşan bir toplum ve o toplumun koşullarına uygun bir sosyal hukuk devletidir.

4- Toplumu yeniden esenliğe çıkarmak ve ülkeyi üçüncü bin yıla hazırlamak için devleti hastalıklarından arındırmak gerekmektedir. Bir zamanlar kitleleri peşinden sürükleyen birçok ideolojinin çekiciliğini yitirdiği, ırkçı ve şeriatçı eğilimlerin karanlıkları çağrıştırdığı bir ortamda, Kemalizm yeniden güncellik ve çekicilik kazanmıştır.

Kemalizmin laiklik, cumhuriyetçilik ve ulusçuluk ilkeleri, liberalizmden ve Fransız Devrimi'nden esinlenmiştir. Halkçılık, devletçilik ve devrimcilik ise bir bütün olarak sosyalizm yani toplumculuk çerçevesi oluşturmaktadır. Kemalizm, demokratik toplumculuğun 1920'ler Anadolu'sunun koşullarında oluşan geri kalmış ülke gereksinimlerini de karşılayan özgün bir modeldir.

Kemalizmin ilkeleri

5- Ulusçuluk, ırk ya da din değil, bin yılda oluşmuş bir kültür ortaklığı üzerinde yükselir. Etnik "alt kimlik"leri, yurttaşlık bağıyla oluşan ulusal "üst kimlik" in doğal parçaları sayar. Bu topraklar üzerinde yaşayan herkesin, ulusun eşit haklara sahip bireyleri olduğu ilkesine

dayanır.

"Tam bağımsızlığı", uluslar arasında eşitliği ve "Yurtta barış, dünyada barış" anlayışını savunur. Devletçilik, özel girişimi "esas" kabul eder, ama toplumun genel yararının gerektirdiği her noktada devleti görevli sayar. Bu çerçeve içinde devlet ne kutsaldır ne de ideolojik bir öğedir. Sadece dengeli, sağlıklı, huzurlu bir topluma ulaşmada etkili ve vazgeçilemeyecek bir araçtır.

Halkçılık, emeği yüce değer sayar. Toplumsal ayrıcalıklara ve bir seçkin-halk ikilemine karşıdır. Sosyal adaleti öngörür. Mutlu azınlıkların olduğu yerde mutsuz çoğunlukların oluşacağına, dolayısıyla da toplumsal kinlerin, haksızlıkların, çatışmaların kaçınılmazlaşacağına ve toplumsal barışın olanaksızlaşacağına inanır.

Devrimcilik, değişen koşullara en çağdaş, en ileri çözümler üretmeyi gerektirir. Getirilmiş olan en ileri çözümlerin bile zaman içinde değişen koşulların gerisinde kalarak eskiyebileceği bilincinden kaynaklanır. Gençliği, toplumun en bağımsız, ileriye ve değişime en açık kesimi olarak sürekli devrimciliğin idealist gücü sayar.

Cumhuriyetçilik, katılımcı, sivil toplumcu bir demokrasi demektir. Kadın haklarından Köy Enstitüleri'ne, toplumu oluşturan en geniş kesimleri etkin ve etkili kılmak için geçmişte en ileri adımları atmakla yetinmemiştir. Türk Dil ve Tarih kurumlarından Anadolu Ajansı'na, üretim ve tüketim kooperatiflerinden Türk Eğitim Derneği'ne, hatta özerk bir TRT'nin temellerine kadar tüm "sivil toplum" tohumlarının, devlet dışında örgütlenmenin temellerini de atmıştır.

Halkevlerini, sivil, katılımcı toplumu yaratmanın bir demokratik eğitim aracı olarak kullanmıştır. Laiklik ise bir anlamda tüm diğer ilkelerin önkoşuludur. İnançlara saygılı, ama dinin siyasal ya da kişisel çıkarlara alet edilmesine karşıdır. Hem toplumda farklı inançlara sahip kesimlerin barış içinde yan yana yaşamalarının hem de çağın değişen koşullarının getirdiği sorunlara, aklın ve bilimin ışığında çözüm arama yolunun açık tutulmasının güvencesini oluşturur. Kemalizm ne Atatürk'ün bekçiliğidir ne de 1920 koşullarında yapılmış olanların toplamıdır. Kemalizm "demokratik toplumcu" bir öze sahip, "sürekli devrimcilik" ilkesine dayalı bir çağdaşlaşma ideolojisidir.

Gündemdeki önemli sorunlar

6- Bugün Türkiye'nin gündeminde, özel önem taşıyan ve ideolojik düzeyde tartışılan, net çözümler üretilmesi gereken sorunlar bulunmaktadır. Güneydoğu sorunu, özelleştirme, küreselleşme, kadın sorunları ve çevre kirliliği bu açıdan önceliğe sahip görünmektedir.

Etnik sorunların çözümü, ulus-devleti yıkmaktan geçmez; ulusu oluşturan tüm bireylerin eşit hak ve özgürlüklere kavuşturulmasından, bölgeler ve sınıflar arası aşırı dengesizliklerin giderilmesinden ve yerel demokrasi anlayışının güçlendirilmesinden geçer. Farklılığı kurumsallaştırma yönündeki her adım sadece ülkenin geneline değil, özellikle de Güneydoğu halkına zarar verecektir. Toplumda etnik farklılıkları kurumsallaştıran model, Balkanlar'da yerini bir kan gölüne terk etmiştir. Yaşadığımız tarih, benzerlikleri kurumsallaştıran Atatürk'ün haklılığını kanıtlamıştır.

Küreselleşme gerçeğini kabul etmek başkadır, ulusal çıkarları yeni dünya düzenine feda etmek başkadır. Ulusal devlet, yeni dünya düzeni içinde, egemen güçlerin karşısındaki tek engeli oluşturması açısından da önemlidir. Bir nokta gözden uzak tutulmamalıdır. Atatürk dönemi, kapıların dünyaya kapatıldığı değil açıldığı, Türkiye'nin bölgesi ile ve dünya ile bütünleştiği, eşit uluslar arasındaki bir küreselleşmenin ülkemiz tarafından savunulduğu, çok başarılı ve onurlu bir örnek oluşturmıştır.

Özelleştirme, sadece "sosyal devlet"i değil, aynı zamanda "ulusal devlet"i de yok etmenin bir aracı olarak kullanılmak istenmektedir. Özelleştirmeyi meşru kılacak tek neden, "toplumun ortak yararı"dır. Bu ortak yararın da üç olasılığı bulunmaktadır: Zarardan kurtulma, daha ileri bir teknolojiye geçme, ekonomik gücü halka yayma... Eğer zarar eden değil de kâr eden bir kuruluş özelleştirilmek isteniyorsa; daha ileri bir üretim düzeyine geçmek söz konusu değilse; ekonomik güç halka değil de iç ya da dış bazı odakların eline geçecekse; özelleştirmede "toplumun ortak yararı" bulunduğu elbette ki söz edilemez.

Toplumun ortak yararının gerektirdiği yerde özelleştirmeye evet diyen Kemalizm, yine ortak yararın gerektirdiği durumlarda, kamulaştırmaya ya da yeni kamu girişimleri oluşturulmasına da evet der.

Çevre sorunlarının çözümünde temel yaklaşımın ne olması gerektiği bellidir; tüketim fetişizmi kışkırtılmamalıdır. Dayanıklı, en az malzeme ve enerji kullanan tüketim özendirilmelidir. Suyu ve güneş enerjisini, evlerde ve işyerlerinde biriktirip yeniden kullanan, çok amaçlı kültür tarımına yönelen, taşıma ve ulaşım mesafelerini en aza indiren çözümler geliştirilmelidir.

Kemalizmin attığı tohumlarla yeşeren kadın hareketi, çağdışı eğilimlere karşı gelişen toplumsal direnişin en önemli odak noktalarından birisini oluşturmaktadır. Kadın hareketi, toplumdaki çarpıklık ve eşitsizliklere karşı köktenci bir başkaldırı olarak kalmamaktadır; aynı zamanda toplum ve insan ilişkilerini A'dan Z'ye yeniden yapılandıracak bir savaşımın yola çıkış ve dayanak noktası olmaktadır.

Sonuç

7- Türkiye'nin bugünkü çıkmazında, işsiz bir sol ve solsuz bir demokrasi arayışlarının rolü yadsınamaz. Bu akıl dışı arayışlar, yolsuzluklar ve çözümsüzlüklerle tıkanan ve çürüyen bir siyasal ortam oluşturmuştur. Yadsınamayacak bir gerçek de, solun Kemalizmi yadsıyan kesimlerinin tükenmişliğidir.

1920'ler Türkiye'sinde çağdaş anlamda bir işçi sınıfı yoktu. Atatürk, devrimini toplumda var olan güçlerle yürütmek zorundaydı. 1970'ler Türkiye'sinde ise emekçi sınıfların Kemalizme kazandırılmasıyla yeni bir umut doğmuştur. Şimdi çağdaşlıktan yana güçleri bir araya getirecek olan öz de yine aynı çerçevede aranmalıdır. Demokratik toplumcu düşünceye hem yeni destekler sağlayacak hem de bu düşüncenin eylemini yenileyerek geliştirecek iki önemli yeni kaynak da çevreci yeşil ve kadın hareketleridir.

8- Türkiye bugün çok zor bir dönemden geçmektedir. Ama karşı karşıya bulunduğumuz zorluklar, 1920'lerde Anadolu Devrimi'ni gerçekleştirenlerin aşmak zorunda kaldıkları zorlukların karşısında çok küçük kalmaktadır.

Çıkış yolunun ilkeleri bellidir. O ilkeleri paylaşılanların demokratik birlikteliği, yozlaşmış yapıların yıkılmasına, devletin ve toplumun yeniden sağlığına kavuşmasına yetecektir.

İmzacılar

Suphi Gürsoytrak (ADD Gnl. Bşk.)
Ahmet Taner Kışlalı (Öğr. Üyesi, Yazar)
Necla Arat (İst. Kadın Kuruluşları Birliği)
Mustafa Gazalcı (Eğit Der.Gn. Bşk.)
Dursun Atılgan(Almanya ADD Gn. Bşk.)
Gülsevil Erdem (Kadın Arş. Der. Bşk.)
Türkan Saylan (ÇYDD Gen. Bşk)
Aydeniz Tuskan (Türk Hukukçu Kadınlar Der. Bşk.)
Gültekin Baktır (Türk Kadınlar Brlg İst. Mrkz Şube Bşk.)
Ersan Akpir (T.S.K Fed.Bşk.)
Gönül İşler (Kadın Haklarını Koruma Der. Bşk.)
Tüten Anđ (Türk Üniversiteli Kadınlar Der.Gn. Bşk)
Gülseven G. Yaşer, (ÇEV Bşk)
Nazan Morođlu (İst Barosu Kadın Hakları Komisyonu Bşk.)
Gülser Orhon (VATEV Bşk. Yrd)
Deniz Şelimen (Kadın İşgücünü Koruma Der. Bşk)
Necla Pur (Kadıköy Kadın Platformu Bşk)
Suzan Akpınar (ZONTA-İM Kadınları. Der. Bşk)
Neriman Karsavuran (Gaziosmanpaşa Kadınlar Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Bşk)
Ayşe Cebesoy-Sarıalp (Üniversiteliler KEV Gn Müd)
Güzin Alpan (Türk Kadınlar Konseyi Boğaziçi Şb Bşk)
Duygu Şulekoğlu (FKK Kurulu Bşk.)
Olca Yezdani (Fatih Kız Liseliler Der. Bşk.)
Aysel Karani (Kadın ve Toplum Der. Bşk)
Perihan Ergun (Ada Dostları Der. Bşk)
Birnur Özümert (İKL Eğ. Vakfı Bşk)
Nezahat Köksal (Türk Anneler Der. Bşk)
Nevriye Eren (İÜ Tıp Fak. Hem Der. Bşk.)
Lynn Saka (İst Uluslararası KD Bşk.)
Anahit Çoşkun (FNHYOM Der. Gen Der. Bşk.)

Süreyya Hiç (İKİD Bşk)
Güney Bayramoğlu (Dayanışma Der. Bşk)
Bülent Berkarda (Dayanışma Der. Bşk)
Cenk Yaltırak (Aydınlanma 1923 Dergisi)
Üdar Etan (İKLMD Bşk. Yrd)